

Ιατρού Γιώργος
Μαθηματικός

Οι φυγαδεύσεις Ελλήνων και Συμμάχων από την ακτογραμμή της Κερατέας στη διάρκεια της Κατοχής

Αφορμή για την ανακοίνωση αυτή ήταν ένα έγγραφο που βρήκαμε στα σκουπίδια πριν από 25 περίπου χρόνια. Το μεταφέρω εδώ αυτούσιο.

ΔΙΑΣΥΜΜΑΧΙΚΗ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδός Ευπόλιδος αρ. 2

Προς Κύριον Πρόεδρον της κοινότητας Κερατέας Αττικής

Έχουμε την τιμήν να σας αποστείλωμε συνημμένως Πιστοποιητικόν
απονεμόμενον εις την Υφ' Υμάς Κοινότητα παρά της Νεοζηλανδικής

Κυβερνήσεως εις την αναγνώρισιν των αμυντικών υπηρεσιών ας οι κάτοικοί της
προσέφερον κατά τον πόλεμον προς Νεοζηλανδούς στρατιωτικούς.

Καίτοι το ζήτημα της τοποθετήσεως του ως άνω πιστοποιητικού επαφίεται εις την
Κρίσιν του Προέδρου της Κοινότητας, εν τούτοις επιτραπήτω μας να υποδείξωμεν
ότι ήθελεν είναι ορθόν να αναρτηθεί εις περίβλεπτον θέσιν εν τοις γραφείοις της
Κοινότητος. Θα σας είμεθα υπόχρεοι εάν ηθέλατε μας επιστρέψετε
υπογεγραμμένην την κατωτέρω απόδειξιν παραλαβής τούτου είρηται

Το παραπάνω έγγραφο μαζί με πληθώρα άλλων βρέθηκαν πεταμένα και
λασπωμένα σ' ένα ξύλινο κουτί στο μισοκατεστραμμένο από το χρόνο κτίριο της
Ηλεκτρικής Εταιρείας δίπλα στο σιδηροδρομικό σταθμό Κερατέας από τον αδερ-
φό μου Σταύρο Ιατρού (σήμερα Δήμαρχο Κερατέας) στις 25 Μαρτίου του 1990.
Είναι ένα αρχείο με έγγραφα του Δήμου Κερατέας (Κοινότητας τότε) που καλύ-
πτει τα έτη 1939-1946.

Έτσι, εκτός από τις προφορικές διηγήσεις των κατοίκων της Κερατέας για τις
φυγαδεύσεις Ελλήνων και Συμμάχων από την ακτογραμμή της Κερατέας (στη
διάρκεια της Κατοχής) με προσορισμό την Αίγυπτο (Κάιρο), Μέση Ανατολή, έχου-
με και την πρώτη έγγραφη μαρτυρία για το γεγονός αυτό.

Η ανακοίνωσή μου διερευνά κυρίως τις έγγραφες μαρτυρίες από ανέκδοτα,
ημερολόγια, αρχεία, βιογραφίες και τη σχετική ιστορική βιβλιογραφία για την

κύρια μορφή αντίστασης που αναπτύχθηκε από τα τέλη του 1941 και κυρίως το 1942, 1943, 1944 στην περιοχή της Κερατέας και της ευρύτερης Λαυρεωτικής των Μεσογείων και ήταν οι σύνδεσμοι που ελέγχονταν κυρίως από το Συμμαχικό στρατηγείο της Μέσης Ανατολής και τη μυστική υπηρεσία Intelligence Service. Στους Συνδέσμους αυτούς πήραν μέρος πολλοί συμπατριώτες μου από την Κερατέα που με κίνδυνο τη ζωή τους φυγάδευσαν πολλούς Έλληνες και Άγγλους, Αυστραλούς, Νεοζηλανδούς στρατιωτικούς, αλλά και Έλληνες πολιτικούς από τη μεγάλη ακτογραμμή της Κερατέας.

Θεωρώ σκόπιμο να διευκρινίσω ότι η ακτογραμμή της Κερατέας στα ανατολικά παράλια του Δήμου (μήκους 14 χιλιομέτρων περίπου) περιλαμβάνει πολλά λιμανάκια και απάνεμες ακτές που αρχίζουν από το Τσουργέλι, Κακή Θάλασσα, Δασκαλιό (Αγία Μαρίνα, Ελιές, Βένιο, Βίντζι), τα Πεύκα (Βγέθι), το Εννιά, το Βρωμοπούσι, τη Τζονίμα, τη Βαμβακιά, το Τουρκολίμανο, φθάνοντας σχεδόν ως το Θορικό και το Λαύρειο.

Οι φυγαδεύσεις, σύμφωνα με μαρτυρίες, έλαβαν μέρος σε πολλές από αυτές τις παραλίες κυρίως όμως στο Τουρκολίμανο, Εννιά, Δασκαλιό και Κακή Θάλασσα.

Ο Δημήτριος Λάμπρου (1907-1988) ένας σεβαστός και αγαπητός συμπατριώτης, μια άψογη ανθρώπινη παρουσία της Κερατέας, μέλος της «Χρυσής Τομής», αγρότης αρκετά εύπορος την εποχή που συζητάμε, που μοίρασε όλο το σιτάρι της σοδειάς του σε φτωχούς συμπατριώτες μας για να μην πέσει στα χέρια των κατακτητών, μου χάρισε το ημερολόγιο που ολοκλήρωσε στις 31-12-1970.

Από το ημερολόγιό του αυτό δημοσιεύω το παρακάτω απόσπασμα:

«... Κατά την περίοδο αυτή (δηλαδή την Κατοχή) αναφέρω το εξής περιστατικό. Αεροπλάνο Βρετανικό με δυο άγγλους αεροπόρους έπεσε στην περιοχή Κέας - Μακρονήσου. Κατά καλή τους σύμπτωση βρέθηκαν εκεί ψαράδες με τις βάρκες τους από το Λαύρειο, τους παρέλαβαν. Δεν ήσαν τραυματισμένοι και τους έβγαλαν στη στεριά στην θέση Τουρκολίμανο. Από εκεί ειδοποιήθηκε μια επάκτιος ομάδα Αντιστάσεως της περιοχής, η οποία τους οδήγησε νύχτα στην Κερατέα. Τους κρύψαμε σ' ένα σπίτι κοντά στην εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, επί 3 ημέρες, από όπου ειδοποιήθηκε ανωτέρα αρμόδια Διοικητική Αντίσταση, η οποία έστειλε σύνδεσμο να τους παραλάβει. Τους έβγαλα εγώ προσωπικώς μ' ένα φίλο μου που γνώριζε μερικά σκοτωμένα Εγγλέζικα, νύχτα από το σπίτι αυτό, τους περάσαμε από σοκάκια με προσοχή διότι εις το Εργοστάσιο λαμπτήρων Βόλφραμ κοντά στο σημερινό Γυμνάσιο ήταν εγκατεστημένοι Γερμανοί. Προχωρήσαμε μέχρι την εκκλησία Αγία Τριάδα όπου περίμενε ο Σύνδεσμος, τους είχαμε ντύσει με σακάκι και παντελόνι δικό μας για να μη γνωρίζονται. Τους παρέλαβε ο Σύνδεσμος και με πορεία νύχτα τους οδήγησε σε ασφαλές μέρος της Αντιστάσεως απ' όπου εστάλησαν στην πατρίδα και τη βάση των. Κατόπιν ορισμένου χρονικού διαστήματος έστειλαν μήνυμα αρμοδίως ευχαριστώντας θερμώς όσους συνετέλεσαν στη διάσωσή των...».

Από ακτή της Κερατέας, πιθανόν το Εννιά, φυγαδεύτηκε στις 8 Απριλίου 1944 ο Γεώργιος Παπανδρέου. Την πληροφορία αντλούμε από την βιογραφία του και συγκεκριμένα το βιβλίο *Γ. Παπανδρέου. Η ζωή μου* (επιμέλεια Κ. Α. Κορέση, Εκδόσεις Πλανήτης).

«... Όπως και να έχει το πράγμα, ο Γ. Παπανδρέου κρυβόταν, κατά τις ημέρες εκείνες και ως ότου οργανωθεί η αναχώρησή του, στο σπίτι στενού και αφοσιωμένου φίλου του, επί της οδού Σόλωνος 18. Εκεί περίμενε να του δοθεί σήμα της αναχωρήσεως. Μια ημέρα, έφθασαν στο σπίτι αυτό άνδρες του γερμανικού φρουραρχείου και εδήλωσαν ότι ήθελαν να κάνουν έρευνα. Ήταν άραγε μια από τις όχι ασυνήθεις αιφνιδιαστικές έρευνες που έκαναν οι Γερμανοί σε σπίτια για την ανακάλυψη καταζητούμενων προσώπων, όπλων, ασυρμάτων, προκηρύξεων, άλλων στοιχείων κ.λ.π.; Ή είχαν πληροφορίες ότι εκεί κρυβόταν ο Γ. Παπανδρέου;

Η σύζυγος του φίλου ο οποίος έκρυβε και φιλοξενούσε το Γ. Παπανδρέου, στο σπίτι της οδού Σόλωνος, ήταν Γερμανίς την καταγωγή. Γεννήθηκε στη Μ. Ασία, όπου ήσαν άλλοτε εγκατεστημένοι οι Γερμανοί γονείς της, η κυρία αυτή ανατράφηκε κατά τα παιδικά της χρόνια, ανάμεσα σε Έλληνες. Το 1922, κατά τη μικροασιατική καταστροφή, ήλθε μαζί με τους Έλληνες πρόσφυγες στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε εδώ. Είχε γερμανικό αίμα και γερμανική ιθαγένεια, αλλά ελληνική, η οποία ολοκληρώθηκε δια του δεσμού της με τον Έλληνα που επρόκειτο να γίνει σύζυγός της και της αφοσιώσεώς της σ' αυτόν. Όταν την ημέρα εκείνη των αρχών Απριλίου 1944, οι άνθρωποι του γερμανικού Φρουραρχείου εμφανίστησαν στο σπίτι της –ο κίνδυνος ήταν μέγιστος– έτρεξε η ίδια στην πόρτα και, με ύφος τραχύ και κοφτό, τους είπε: «Πώς τολμάτε να έχετε την αξίωση να κάνετε έρευνα και ανακρίσεις στο σπίτι μιας Γερμανίδος;» Οι άνθρωποι του γερμανικού φρουραρχείου ξαφνιάστηκαν. Ενόμισαν ότι είχαν κάνει γκάφα. Στάθηκαν προσοχή, χαιρέτησαν κι έφυγαν.

Κατόπιν επήγε στην Κλινική Μαρκάκη, επί της οδού Μάρνη. Από εκεί, στις 8 Απριλίου 1944, ο Γιώργος Παπανδρέου ανεχώρησε από τις ακτές του Λαυρίου. Έπειτα από περιπετειώδη θαλασσοπορία, έφθασε στον Τσεσμέ το βράδυ της 10ης Απριλίου. Από εκεί επήγε στην Σμύρνη και, έπειτα, στην Άγκυρα και στα Άδανα. Στο Κάιρο έφθασε το απόγευμα του Μεγάλου Σαββάτου 15 Απριλίου...».

Σύμφωνα με μαρτυρία του Ανδρέα Ζαρολιάγκη (1912 - 1987) ο Γ. Παπανδρέου έμεινε ένα βράδυ στο πατρικό του σπίτι κοντά στην κεντρική πλατεία Κερατέας και έπειτα φυγαδεύτηκε στην ακτή. Γι' αυτή την επιχείρηση υπεύθυνος ήταν ο αδερφός του, Αναστάσιος Ζαρολιάγκης, και όλη η επιχείρηση γινόταν με διαταγή της Intelligence Service.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από το βιογραφικό της ηθοποιού Κυβέλης Ανδρια-

νού, συντρόφου του, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα “Τα Νέα” (Ιστορική Βιβλιοθήκη), στη σειρά *Οι Μεγάλοι Αντίπαλοι* (από την παγκόσμια και ελληνική ιστορία) στο τχ. Κοτοπούλη-Κυβέλη Ανδριανού.

Σας μεταφέρω το σχετικό απόσπασμα από το κεφάλαιο «Κυβέλη: Από τη σκιά στο προσκήνιο»: «... Από το 1934 έως το 1949, η Κυβέλη διήνυσε μία μακρά περίοδο απουσίας τόσο από την πατρίδα όσο και από το θέατρο, κατ’ απαίτηση του Γεωργίου Παπανδρέου, ο οποίος μετά από εκτοπίσεις (Κύθηρα 1938, Άνδρος) και φυλακή (1942) στην Αθήνα, δραπέτευσε στη Μέση Ανατολή, όπου ηγήθηκε της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης. Την ίδια μοίρα ακολούθησε και η Κυβέλη, η οποία φυγαδεύτηκε από την Intelligence Service μ’ ένα σαπιοκάραβο από την Κερατέα, μαζί με το γιο της Γιωργάκη...».

Όμως την ίδια ομάδα, τον ίδιο Σύνδεσμο της Κερατέας (που δρούσε κάτω από τις διαταγές της Intelligence Service) πρέπει να χρησιμοποιήσαν κι άλλοι πολιτικοί της εποχής, όπως και ο βουλευτής και μετέπειτα Γενικός Διοικητής Μακεδονίας και υφυπουργός Εσωτερικών και Παιδείας-Θρησκευμάτων Γεώργιος Μόδης όπου στο βιβλίο του με τίτλο *Αναμνήσεις* (εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2004) εξιστορεί τη δική του περιπέτεια:

«... Θα ταξίδευα με ένα λαμπρό «πλοίο» που το είχαν χρησιμοποιήσει αεροπόροι και η κυρία Κυβέλη, η σύζυγος του Πρωθυπουργού Παπανδρέου. Ξεκινήσαμε απ’ την Κερατέα της Αττικής, αφού μείναμε δύο ημερόνυχτα στις αρχαίες στοές των μεταλλείων του Λαυρίου περιμένοντας να εμφανισθή το περίφημο «πλοίο». Και ήταν μια ελεεινή βραδυκίνητη βενζίνα, μ’ έναν ελεεινότερο πλοίαρχο. Εμείναμε 10 μέρες σ’ ένα λιμανάκι της Τήνου γιατί ο «καπετάνιος» μας φοβόταν και τα ελαφρά μελέμια. Δεν ξανοιχτήκαμε στο πέλαγος παρά μόνο μία μέρα το μεσημέρι, όταν ακούστηκε ότι πήγαν οι Γερμανοί στην πρωτεύουσα της Τήνου. Ήταν δύο!

Στο λιμανάκι εκείνο βλέπαμε τακτικά ωραία ταχυκίνητα και εξοπλισμένα «καΐκια» στην υπηρεσία των Αγγλων, με ελληνικά πληρώματα... κομμουνιστικά! Οι άλλοι θαύμαζαν την αγγλική σατανικότητα. Εγώ όμως πίστευα ότι ήταν ασύνδετες και διεσπαρμένες οι υπηρεσίες τους και η μια ακολουθούσε αντίθετο δρόμο από την άλλη.

Όταν πλησιάσαμε νύχτα στον Τσεσμέ, ο περίφημος πλοίαρχός μας λίγο έλειψε να μας ρίξει σ’ έναν απότομο βράχο και να μας πνίξει. Άρπαξε όμως το τιμόνι ένας συνεπιβάτης και μας έβγαλε στη στεριά...».

Τον Σύνδεσμο της Κερατέας χρησιμοποιήσαν και άλλοι πολιτικοί. Ο Κ. Καραμανλής αναχώρησε με καΐκι από την Ανάβυσσο, Αύγουστο του 1944. Λόγω κακοκαιρίας πλεύρισαν στην Πάνορμο Τήνου, όπου ο Καραμανλής κρατήθηκε από άνδρες του ΕΛΑΣ. Απέδρασε, πηδώντας από ένα παράθυρο, για να διαφύγει στον Τσεσμέ, με τη βοήθεια ενός πράκτορα των Αγγλων. Βλ. Κρις Μ. Γουντχάους,

Καραμανλής. Ο ανορθωτής της Ελληνικής Δημοκρατίας (Εκδόσεις «Μορφωτική Εστία Α.Ε.», Αθήνα 1982, σ. 34 κ.ε.).

Για τη δράση του αντιστασιακού Συνδέσμου που τελούσε υπό τις διαταγές των Αγγλων με πρωταγωνιστή τον Τάσο Ζαρολιάγκη έχουμε και μια άλλη έγγραφη μαρτυρία αυτή τη φορά από το Γενικό Επιτελείο Στρατού (Δ/ση Ιστορίας Στρατού).

Στα Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), Τόμος 7ος «Αντιστασιακές Οργανώσεις Εσωτερικού» (έκδοση Δ/σης Ιστορίας Στρατού 1998).

Στην έκθεση «Περί της δράσεως του Υποστρατήγου ε.α. Ζάγκλη Δημητρίου κατά την προαπελευθερωτικήν περιόδον» και τη συγκρότηση της εθνικής οργάνωσης

Ρ.Α.Ν. (Ρήλος - Αυλών - Νήσοι) στο κεφάλαιο «Αποστολαί προς παραλαβήν προσώπων και οπλισμού εξ Αιγύπτου» διαβάζουμε:

«...Όταν τον Αύγουστο του 1944 ειδοποιηθήμεν όπως είμεθα έτοιμοι να δεχθώμεν αποστολήν οπλισμού εκ Μ. Ανατολής, αι αναγνωρίζεις μας είχαν λήξη και είμεθα έτοιμοι να ορίσωμεν όρμους προσορμίσσεως και ό,τι άλλο στοιχείον ήθελον μας ζητήση.

Την 1ην και την 2αν Σεπτεμβρίου 1944 διετάχθην υπό του Στρατιωτικού Διοικητού να μεταβώ εις Κερατέαν και αφ' ου παραλάβω τον....., βραδύτερον τυφεκισθέντα από των ελασιτών έμπροσθεν της εκκλησίας της Κερατέας στηριζόμενον εις το κιγκλίδωμα του ηρώου των πεσόντων, να μεταβώ δι' αφικνουμένων προσώπων εξ Αιγύπτου απεσταλμένων της Κυβερνήσεως και να τους μεταφέρω ασφαλώς εις Αθήνας. Πράγματι την προσδιορισθείσαν νύκτα αφίχθησαν εις ορμίσκον Δασκαλειού διά πετρελαιοκινήτου οι υποπλοίαρχοι Ζωϊόπουλος Μάριος υπό το ψευδώνυμον Μαρινάκος και Παπαληγούρας (νυν υφυπουργός Βιομηχανίας). Την πρωϊαν της επομένης μετέφερον τούτους εις Αθήνας δια αυτοκινήτου, αφ' ου εις ένα καφάσι με μελιτζάνες ετοποθετήσαμε 1500 λίρες εις σακκουλάκια, και το οποίον μετέφερα από του σημείου εκφορτώσεως εις την κατοικίαν μου εγώ ο ίδιος εις την πλάτην μου, με μόνην ωφέλειαν τις μελιτζάνες, εξαιρετικόν κέρδος δια την εποχήν εκείνην. Τας ημέρας εκείνας η Κυβέρνησις Μ. Ανατολής εξήτησεν από τον Στρατιωτικόν Διοικητήν να ορίση όρμον προσορμίσσεως του φέροντος το εθνοσωτήριο οπλισμόν πλοίου ως και συνθηματικά σημεία αναγνωρίσεως. Κατόπιν προτάσεώς μου ωρίσθη ο τοιούτος 'Κακή Θάλασσα' παρά την γνωστήν Μονήν Κερατέας των παλαιοημερολογιτών, διότι ούτος πλήρου τα περισσότερα προσόντα δια τοιαύτην αποστολήν.

– Ήτο μεν μεταξύ των κατεχομένων υπό των Γερμανών όρμων του Πόρτο Ράφτη και Δασκαλειού, πριν απεκρύπτετο από τα όμματα αυτών.

– Ήτο εγγύς της Μονής ένθα ηδυνάμεθα να παραμείνωμεν κρυπτόμενοι χωρίς να προκαλέσωμεν υπόνοιαν (είμεθα εν αγνοία των συμβάντων τας τελευταίας ημέρας).

– Εγγύς υπήρχε δάσος εντός του οποίου ήτο δυνατή η απόκρυψις του αποσπάσματος ασφαλείας ημών.

– Οι διοικούντες την Μονήν είχαν προσφερθή εις προηγουμένην μας επίσκεψιν και εις άλλας συναντήσεις μας μακράν της Μονής να μας βοηθήσωσι δι’ όλων των διατιθεμένων υπ’ αυτών μέσων (κάλυψις δια πληροφοριών, προσφορά λέμβων και προσωπικού κλπ.).

– Συνεδέετο δια του καρροποιήτου οδού μετά της Κερατέας μέσω της οποίας ήτο δυνατή η κινήσις των αυτοκινήτων...».

Σε ρεπορτάζ του δημοσιογράφου Νίκου Πηγαδά με τον τίτλο «Οι άγνωστοι ήρωες της Κατοχής. Φυγάδευσαν στρατιές αγωνιστών» (“Εθνος”, Σάββατο 27 Ιανουαρίου 2007, σ. 28) δημοσιεύονται μεταξύ των άλλων και οι αναμνήσεις του τελευταίου επιζώντα των αντιστασιακών αυτών Συνδέσμων Γιάννη Συρίγου.

Συναντήσαμε μαζί με τον Νίκο Πηγαδά, το Γιάννη Συρίγο –συνταξιούχο βιοτέχνη γνωστό στην Κερατέα από τα αναψυκτικά «Κρήνη»– στο σπίτι του που μας εξιστόρησε γλαφυρά και με λεπτομέρειες την συμμετοχή του.

Στο σχετικό δημοσίευμα με τον υπότιτλο: «Ψυχή, των αποστολών ένας 17χρονος», διαβάζουμε:

«Ο Γιάννης Συρίγος, ορφανός, πάμπτωχος και μόλις 17 χρόνων τότε, έπαιξε ενεργό ρόλο στη διαφυγή. Θυμάται:

«Ο Τάσος Ζαρολιάγκης, περιβολάρης από την Κερατέα, ήταν στην ελληνοβρετανική οργάνωση που πραγματοποιούσε διαφυγές. Επίσης, ένας Γ. Κουκουλομάτης από την Αγία Παρασκευή κι ένας Θωμάς.

Ο Τάσος μου βρήκε δουλειά στο καφενείο “Μπάγκειον” στην Ομόνοια, που ανήκε στον Γκόβαρη. Κι αυτός πρέπει να ήταν μνημένος. Εγώ πούλαγα χαρουπόπιτες και κοιμόμουνα στο καφενείο. Ήξερα καλά την Αθήνα».

Ο ρόλος του κ. Συρίγου ήταν ο εξής: Του έλεγε ο Γκόβαρης να οδηγήσει κάποιους δήθεν πελάτες στους Αγίους Αναργύρους και από εκεί σιδηροδρομικώς στην Κερατέα. Αποβιβάζονταν στην Πέτα ή τον σταθμό του Δασκαλιού (Φωβόλες).

Οι της διαφυγής σκορπίζονταν σε σπηλιές και γαλαρίες της μεταλλευτικής εταιρείας Λαυρίου, περιμένοντας το σήμα για το ταξίδι, Τρεις φορές έκανε αυτό το δρομολόγιο ο κ. Συρίγος. Τη μία, οι Γερμανοί πιάσανε τους υπό φυγάδευση.

Τον Μάρτιο του 1943, ο Ζαρολιάγκης ενημερώνει τον κ. Συρίγο ότι κινδυνεύει. Πού να πάει, όμως, ο συνομιλητής μας, που δεν είχε ταυτότητα. Μαζί με άλλους 20 τρυπώνει σ’ ένα καΐκι στο Αυλάκι Κερατέας (ή Εννιά) που τους αποβιβάζει στον Πάνορμο Τήνου, έδρα οργάνωσης για τη διαφυγή. Κρύβονταν στα βουνά. Πείνα και... των γονέων. Τελικά, διέφυγαν με καΐκι στον Τσεσμέ, ύστερα από άγρια ταλαιπωρία.

Τους παρέλαβε ένας μνημένος Έλληνας, τους πήγε στη Σμύρνη και έπειτα από

τρία μερόνυχτα ταξίδι με τρένο έφτασαν στο Χαλέπι Συρίας. Επόμενος προορισμός η Γάζα της Παλαιστίνης, σε στρατόπεδο με 10.000 γυναικόπαιδα.

Τα αγόρια πάνω από 15 ετών γίνονται φαντάροι. Ο κ. Συρίγος, που τον κατέταξαν στην Αεροπορία, γύρισε στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 1945».

Στο βιβλίο του Νίκου Πηγαδά *Εθελοντές στα κονβόι του θανάτου. Οι Έλληνες ναυτικοί στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο* (Εκδόσεις το Ποντίκι 2007) στις σσ. 254-261 αναφέρονται τα παραπάνω καθώς και άλλα στοιχεία για την διαφυγή από τις παραλίες της Ανατολικής Αττικής.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι οι σπηλιές και οι γαλαρίες της μεταλλευτικής Εταιρείας Λαυρίου στις Φωβόλες - Ντάρδεζα - Αγ. Ιωάννη Κερατέας, ακόμη και σήμερα από κτηνοτρόφους ονομάζονται «Εγγλέζοι», γιατί εκεί οι αντιστασιακοί σύνδεσμοι έκρυβαν συνήθως Εγγλέζους στρατιωτικούς (μαρτυρία Κ. Ρουμπάνη).

Ο Γιάννης Συρίγος σε μία εκτενή αφήγηση, που κινηματογραφήθηκε για λογαριασμό του Ιστορικού Αρχείου Κερατέας από τους Γρηγόρη Οικονομίδη – Σταματίνα Ρώμα – Γιώργο Ιατρού, θυμάται και το όνομα του καπετάνιου του καραβιού της διαφυγής. Ήταν ο Γιώργος Βαλάκας.

Εκτός από την αντιστασιακή ομάδα του Αναστασίου Ζαρολιάγκη που τουφεκίσθηκε με τον πατέρα του τα Χριστούγεννα του 1944 από τους Ελασίτες στον Άγιο Δημήτριο Κερατέας (γεγονός ανεξίτηλο στην μνήμη της κοινωνίας της Κερατέας ως σήμερα), έχουμε στην περιοχή μας και τη δράση μιας άλλης ομάδας που μας έρχεται σαν απόηχος από την εποχή εκείνη από πολλές διηγήσεις συμπατριωτών και από το άρθρο του Γ. Κατραμπασά στην εφημερίδα «Λαυρεωτικόν Βήμα» (αρ. φύλ. 19, Φεβρουάριος 1999).

«Λίγο πιο πάνω από τις σημερινές εγκαταστάσεις της ΔΕΗ, στον όρμο που ήταν ανέκαθεν γνωστός σαν «Τουρκολίμανο», υπήρχε από τα προπολεμικά χρόνια η ταβέρνα του καπετάν Νικόλα του Ντελένια. Βορειότερα, στη ρίζα του λόφου που στην κορφή του υψώνεται κάτασπρη η εκκλησία του Προφήτη Ηλία υπάρχει μια μικρή σπηλιά με είσοδο προς τη θάλασσα.

Για το ρόλο που έπαιζαν στα χρόνια της κατοχής από τα τέλη του 1941 μέχρι τις παραμονές της απελευθέρωσης στην Εθνική Αντίσταση ο Ντελένιας, η αδερφή του η «Μπουμπουλίνα», καθώς και για τη χρησιμότητα αυτής της σπηλιάς, μαζέψαμε πληροφορίες ρωτώντας παλιούς Λαυριώτες που στη μικρή τους ηλικία έζησαν έντονα τις συγκινήσεις και τις αγωνίες εκείνης της εποχής συμμετέχοντας με το δικό τους τρόπο στο συμμαχικό αγώνα.

Σε μετακατοχικά αναγνώσματα, που αναφέρονται στο πώς έφευγαν κρυφά για τη Μέση Ανατολή Έλληνες πατριώτες και πράκτορες των συμμάχων, διαβάζουμε ότι «φυγαδεύονταν από μια παραλία του Λαυρίου με αγγλικό υποβρύχιο». Η αναφορά αυτή ήταν κάπως αόριστη και γι' αυτό προσπαθήσαμε να αναζητήσουμε περισσότερες λεπτομέρειες.

Αποτελούσαν λοιπόν η ταβέρνα του Ντελένια και η σπηλιά το κέντρο της διακίνησης Ελλήνων, Άγγλων και Αυστραλών από την Ελλάδα προς το συμμαχικό στρατηγείο της Μέσης Ανατολής και τανάπαλιν. Από αυτούς άλλοι καταζητούνταν από τις αρχές της κατοχής και έπρεπε να φυγαδευτούν και άλλοι που είχαν έρθει με το υποβρύχιο είχαν ολοκληρώσει την αποστολή τους και έπρεπε να επιστρέψουν. Ήσαν εκείνοι που έφεραν πληροφορίες, προκηρύξεις, καύσιμα, πολεμοφόδια, ακόμα και χρυσές λίρες. Αυτές κατόπιν μεταφέρονταν κρυμμένες μέσα σε κοφίνια με ελιές στο κέντρο της Αθήνας για την ενίσχυση αντιστασιακών οργανώσεων που δρούσαν τόσο στην κοντινή περιοχή όσο και στην υπόλοιπη χώρα.

Η όλη επιχείρηση δηλαδή είχε κυρίως δύο φάσεις: εκείνη της αποβίβασης των συμμάχων πρακτόρων στο έδαφος της κατεχόμενης Ελλάδας και εκείνη της επιστροφής τους μετά την ολοκλήρωση αποστολής τους, ταυτόχρονα με τη φυγάδευση Ελλήνων πατριωτών.

Οι μετακινήσεις αυτές γίνονταν με το αγγλικό υποβρύχιο που ερχόταν και σταματούσε στα ανοιχτά του Τουρκολίμανου. Έσπευδε τότε ο καπετάν Νικόλας με την αδερφή του που στο μεταξύ είχαν ειδοποιηθεί με ασύρματο για την άφιξη του υποβρυχίου –πάντα νύχτα– με τη βάρκα, για να παραλάβουν ανθρώπους και εφόδια και να τους μεταφέρουν στη σπηλιά. Από εκεί έπαιρναν τους άλλους που περιμέναμε κρυμμένοι και τους πήγαιναν στο υποβρύχιο.

Η μετέπειτα μεταφορά των νεοφερμένων από τη σπηλιά στα διάφορα μυστικά κέντρα αντίστασης της Αθήνας, όπως π.χ. της οδού Μαιζώνος στην πλατεία Βάθης, της οδού Μενελάου στην Καλλιθέα, ή της Φωκίωνος Νέγρη στην Κυψέλη, γινόταν με τη βοήθεια παιδιών ηλικίας 10 έως 15 ετών. Γνωστός ήταν ο 15χρονος ‘πιτσιρίκος με τα σαραβαλάκια’ που διέθετε και οδηγούσε ο ίδιος ένα φορηγάκι με γκαζοζέν και άλλο ένα βενζινοκίνητο, τη βενζίνη του οποίου... ‘προμηθευόταν’ από τους Γερμανούς!

Με τον ίδιο τρόπο γινόταν και η αντίστροφη μετακίνηση, δηλαδή από τα κέντρα της Αθήνας στη σπηλιά, από εκεί στη βάρκα του καπετάν Νικόλα του Ντελένια και μ’ αυτήν στο υποβρύχιο.

Το υποβρύχιο συνήθως ερχόταν αρκετά συχνά, μέχρι και τρεις φορές την εβδομάδα, αν όμως κάποτε έβρισκε εμπόδια μπορούσε να καθυστερήσει και για οχτώ μέρες. Όλο αυτό το χρονικό διάστημα αυτοί που έμεναν κρυμμένοι στη σπηλιά τροφοδοτούνταν από παιδάκια του Λαυρίου, τους αφανείς ήρωες της ιστορίας...»

Στο τέλος του άρθρου του σε σημείωση ο Γ. Κατραμπασάς αναφέρει: «Η “Μπουμπουλίνα”, μαζί με το Θύμιο Αυγέρη από την Κερατέα τιμήθηκαν με παράσημο από τη βασίλισσα της Αγγλίας για τη συμμετοχή τους στον Αντιστασιακό Αγώνα. (Για την ιστορία ο Θύμιος Αυγέρης επέστρεψε ‘κατάμουτρα’ –όπως έγρα-

ψε και στην επιστολή του προς τη βασίλισσα– το παράσημο κατά τα γεγονότα της Κύπρου)».

Υπάρχουν πολλές μαρτυρίες συμπατριωτών μου από την Κερατέα που τότε ήταν παιδιά, έφηβοι, νέοι και θυμούνται κάποιον άγνωστο να κρύβεται στο σπίτι τους, στην αποθήκη, στο πατάρι, κι ύστερα μετά την απελευθέρωση όταν ρωτούσαν «ποιος ήταν αυτός εκείνο το βράδυ, αυτός που κρύβαμε;» ο πατέρας να εξηγεί ότι «ήταν κάποιος κνηγνημένος από τους Γερμανούς, κάποιος Άγγλος ή Έλληνας αξιωματικός που φυγαδεύσαμε τότε».

ΑΣ παρακολούθησαμε την μαρτυρία του συμπατριώτη μας δικηγόρου Νάσου Μπότση, που την εποχή εκείνη ήταν περίπου 10 ετών παιδί.

«Τη συμμετοχή του πατέρα μου στη διευκόλυνση διαφυγής, από τις παραλίες της Κερατέας, των Ελλήνων πατριωτών που ήθελαν να ενταχθούν στο στρατό μας της Μ. Ανατολής την πληροφορήθηκα εντελώς τυχαία.

Θα ήταν ένα-δύο χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου όταν στο σπίτι μας, στην Κερατέα, έφθασε ταχυδρομικώς μία κάρτα. Ήταν μια τουριστική καρτ ποστάλ στην εμπρόσθια όψη της οποίας υπήρχε η φωτογραφία του ξενοδοχείου “Μαίναλον” της Τριπόλεως και στην άλλη της όψη ευχές προς τον πατέρα μου Τάκη Μπότση με υπογραφέα-αποστολέα: “Επίλαρχος Κόκκινος”. Η κάρτα αυτή έχει μείνει ακόμη ζωντανή στη μνήμη μου, όχι μόνον γιατί για την ηλικία μου το “Μαίναλον” εφάνταζε μεγαλοπρεπές, αλλά και γιατί το κείμενό του ήταν γραμμένο με πράσινο μελάνι και γινόταν δίχρωμη με το κόκκινο του υπογραφέως της.

Με αφορμή αυτή την κάρτα και για να μάθω ποιος ήταν εκείνος ο Επίλαρχος Κόκκινος, φίλος του πατέρα μου, για τον οποίο ουδέποτε μας είχε μιλήσει εκείνος, τον ρώτησα δίνοντάς του την κάρτα όταν επέστρεψε στο σπίτι από την δουλειά του. Η απάντησή του: “Θυμάσαι εκείνο το κοκαλένιο μπουκαλάκι του κονιάκ που είχες βρει στο πλυσταριό; Δικό του ήταν. Ήταν αξιωματικός που έφυγε στη Μ. Ανατολή για να πολεμήσει. Είχε έρθει υποβρύχιο στο Τσουργέλι και τον πήρε μαζί με άλλους πατριώτες”.

Τότε θυμήθηκα (θα ήταν το 1942-43 και εγώ δεν ήμουν ακόμη δέκα ετών) ότι κάποιο πρωϊνό μπαίνοντας στην αποθήκη-πλυσταριό που υπήρχε στην άκρη της αυλής του σπιτιού μας, απέναντι από την βεράντα, βρέθηκα μπροστά σε στρωσίδια που έδειχναν ότι κάποιος είχε κοιμηθεί εκεί το προηγούμενο βράδυ. Πλάι δε στο προσκέφαλο βρήκα μαζί με ένα περιοδικό ποικίλης ύλης της εποχής και ένα περιεργό στο σχήμα καφέ σκούρο πλακέ μπουκαλάκι με στρογγυλό πόμα. Το μπουκαλάκι αυτό, καμωμένο από βακελίτη, ήταν πλακέ για να μπαίνει στην κωλότσεπη και σ’ αυτό έβαζαν κονιάκ για τα ταξίδια ή τις εκστρατείες, το κρατήσα σαν ανάμνηση του γεγονότος που σηματοδοτούσε και που όταν το αναζήτησα κάποτε για να διηγηθώ την ιστορία του στον γιο μου Δημήτρη, γνωρίζοντάς του και τις τότε δραστηριότητες του συνονόματου παππού του, δεν το βρήκα, είχε χαθεί προφανώς σε κάποια μεταφορά.

Με αφορμή το παραπάνω περιστατικό φέρνω στη μνήμη μου και άλλους που κατά τον ίδιο τρόπο διέφυγαν από το σπίτι μας στη Μ. Ανατολή, ενώ εγώ πιτσιρικάς όντας δεν είχα πάρει μυρωδιά του τι ήταν αυτοί οι περιοδικοί φίλοι του πατέρα μου που κοιμόντουσαν μια-δυο βραδιές στο πλυσταριό και ύστερα έφευγαν άγνωστο για πού. Έντονα θυμάμαι επίσης ότι στο σπίτι μας φιλοξενήθηκε οικογενειακώς επί 3/μερο η οικογένεια του γνωστού δικηγόρου Αθηνών (νομικού συμβούλου του Ταμείου Εμπορών) Τάκη Τσίμπου, αντιστασιακού με δράση, μέλους τής υπό τον Σπύρο Μαρκεζίνη αντιστασιακής Οργανώσεως. Τελικά η διαφυγή της οικογένειας Τσίμπου ματαιώθηκε και απογοητευμένοι επέστρεψαν στην Αθήνα, για να επιτύχουν, όπως πληροφορήθηκα αργότερα, να διαφύγουν από άλλο σημείο της Αττικής. Ως νεαρός δικηγόρος, αρκετά χρόνια μετά, συνάντησα τον Τάκη Τσίμπο και με αρκετή συγκίνηση μου έκανε λόγο για την φιλοξενία που έτυχε από τους γονείς μου».

Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Κεραυνός, η ποδοσφαιρική ομάδα της Κερατέας (με έτος ίδρυσης 1928) κατά κάποιο τρόπο συμμετείχε σ' αυτές τις επιχειρήσεις, αφού αρκετοί που φυγαδεύτηκαν, έρχονταν με το πρόσχημα των φιλάθλων στα φιλικά παιχνίδια που διοργανώνονταν με αθηναϊκές ομάδες στην Κερατέα. Κατά τη διάρκεια αυτών των αγώνων, στο ημίχρονο, ή στο τέλος «εξαφανίζονταν» με τη βοήθεια Συνδέσμων πίσω από τους λόφους, τους ελαιώνες, τα αμπέλια της Κερατέας με κατεύθυνση προς τις ακτές μας, και την ελευθερία...

Σημείωση: Ο Σταμάτης Μεθενίτης στο βιβλίο του *Το Μαρκόπουλο των Μεσογείων – Οδοιπορικό στους αιώνες* (εκδ. Λυμπέρη, Μαρκόπουλο 2007) στη σελ. 490 ασχολείται με τη διαφυγή στο γειτονικό μας Μαρκόπουλο και αναφέρει: «Ένας από τους κυριότερους τόπους διαφυγής για τη Μέση Ανατολή ήταν το Αυλάκι του Πορτοράφτη. Η απότομη καταβύθιση της Σπέλα Φίκου (Σπηλιά της Συκιάς) ήταν ιδανικός τόπος για να περμένουν το πλεούμενο οι μέλλοντες να διαπλεύσουν το Αιγαίο, πηγαίνοντας να πολεμήσουν τον Άξονα σε άλλα μέτωπα, έξω από την Ελλάδα.

Κυριολεκτικά εκατοντάδες ήταν εκείνοι που φιλοξενήθηκαν στη Σπέλα Φίκου και μεταξύ αυτών και αρκετοί επώνυμοι στρατιωτικοί και πολιτικοί, περιμένοντας «ούριον άνεμον», για τις βάρκες των Μαριναίων και των Ανδρέου ή Ντελένιδων, ή το συμμαχικό υποβρύχιο, που θα τους μετέφεραν προς την ελευθερία.

Είναι πολλές οι ιστορίες και τα στιγμιότυπα που κυκλοφορούν γύρω από εκείνη την επιχείρηση, που κράτησε όσο κράτησε και η Κατοχή.

Ο συμπατριώτης μας Ιωάννης Κωνσταντίνου Σουλιώτης, Μεσανατολίτης από τους πρώτους, αφού ή κατάληψη της Ελλάδας από τους Γερμανούς τον βρήκε στην Αίγυπτο με το στρατιωτικό κλιμάκιο που είχε πάει να αγοράσει άλογα, για λογαριασμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, διέσωσε μια λίστα με τα ονόματα των κατοίκων του Μαρκοπούλου που διέφυγαν στη Μέση Ανατολή και πολέμησαν στα διάφορα μέτωπα εκτός Ελλάδας...». Ακολουθεί μια λίστα με 35 ονόματα «Μεσανατολιτών» που δημοσιεύεται τιμητικά στο βιβλίο.

Εικ. 1. Δημήτρης Λάμπρου.

Εικ. 2. Η «Μπουμπουλίνα» στο Τουρκολίμανο (φωτ. Σταύρος Ιατρού)

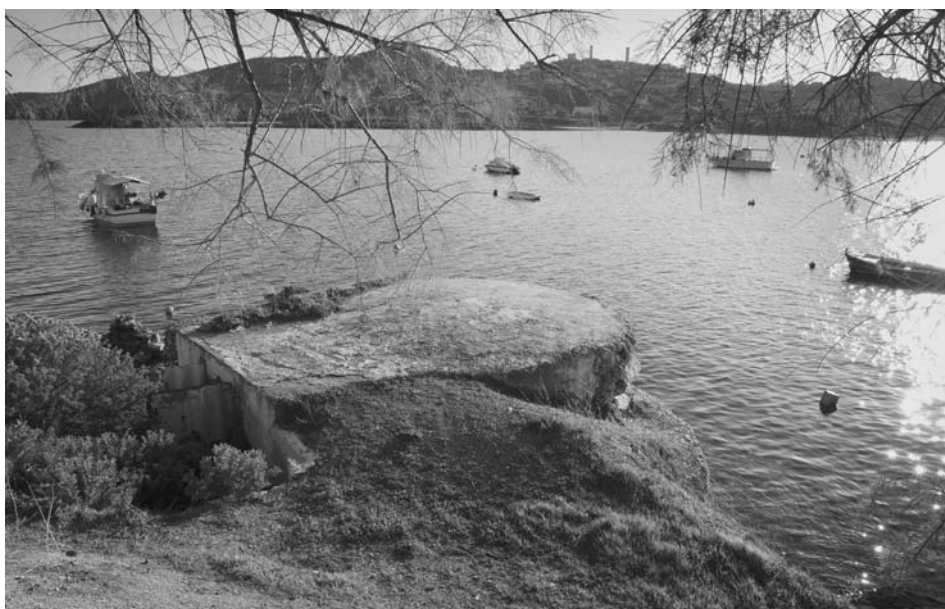
Εικ. 3. Εννιά (φωτ. Γιώργος Βασιλακόπουλος)

Εικ. 4. Τσονίμα (φωτ. Γιώργος Βασιλακόπουλος)

Εικ. 5. Τουρκολίμανο (φωτ. Γιώργος Βασιλακόπουλος)

Εικ. 6. Τουρκολίμανο (φωτ. Γιώργος Βασιλακόπουλος)

Εικ. 7. Τουκολίμανο (φωτ. Γιώργος Βασιλακόπουλος)